

PSİKOLOJİK SAĞLAMLIĞIN PSİKİYATRİK SEMPTOMLAR SAĞLIK KAYGISI VE SİBERKONDRIA İLİŞKİSİNDE ARACILIK ROLÜNÜN İNCELENMESİ

Investigation of The Mediating Role of Psychological Resilience in The Relationship of

Psychiatric Symptoms, Health Anxiety, and Cyberchondria

Duygu YÜCEL¹ Hilal ASLAN² Osman Tolga ARICAK³

¹İnönü Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Malatya

²Yeşilay Danışmanlık Merkezi, Malatya

³Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul

Geliş Tarihi / Received: 29.12.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 27.06.2023

ÖZ

Bu araştırmada, psikolojik sağlamlığın psikiyatrik semptomlar, sağlık kaygısı ve siberkondria ilişkisinde aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda 454 üniversite öğrencisinin katılımı ile araştırma yürütülmüştür. Katılımcılara Siberkondria Şiddeti Ölçeği, Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri, Sağlık Anksiyetesi Envanteri Kısa Formu uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; sağlık kaygısı ile psikiyatrik semptomlar ve siberkondria arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Aynı zamanda, psikiyatrik semptomlar ile siberkondria arasında da anlamlı ve pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Psikolojik sağlamlık ile sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve siberkondria arasında ise anlamlı ve negatif bir ilişki vardır. Psikolojik sağlamlığın siberkondria ile ilişkisi anlamlı bulunmasına rağmen, psikolojik sağlamlığın siberkondria ile psikiyatrik semptomlar ve sağlık kaygısı arasındaki ilişkide aracılık rolü olmadığı gözlemlenmiştir. Bulgular literatür ışığında tartışılmış, araştırma ile ilgili sınırlılıklara ve gelecek araştırmacılar için önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Psikiyatrik semptomlar, Psikolojik sağlamlık, Sağlık kaygısı, Siberkondria.

ABSTRACT

In this research, it has been aimed to examine the mediating role of psychological resilience in the relationship between psychiatric symptoms, health anxiety and cyberchondria. For this purpose, the research has been conducted with the participation of 454 university students. Cyberchondria Severity Scale, Brief Psychological Resilience Scale, Brief Symptom Inventory, Health Anxiety Inventory Short Form have been administered to the participants. According to the results obtained, there is a significant and positive relationship between health anxiety and psychiatric symptoms, as well as cyberchondria. Furthermore, a significant and positive relationship was observed between psychiatric symptoms and cyberchondria. There is a significant and negative correlation between psychological resilience and health anxiety, psychiatric symptoms, and cyberchondria. Although the relationship between resilience and cyberchondria was found to be significant, it was observed that resilience did not mediate the relationship between cyberchondria and psychiatric symptoms or health anxiety. The findings have been discussed in the light of the literature, limitations of the study and suggestions for future researchers have been included.

Keywords: Cyberchondria, Health anxiety, Psychiatric symptoms, Psychological resilience.

GİRİŞ

Son yıllarda özellikle internet kullanımının hızla artmasıyla birlikte sağlık alanında internet üzerinden hatalı ve eksik bilgilere ulaşmanın yarattığı sorunlar karşımıza çıkmaktadır (Ünal ve Taylan, 2017). Bu sorunların en önemlilerinden biri de siberkondria olarak tanımlanan, kişinin internet üzerinden edindiği bilgilerle kendisine yanlış tanı koyma ve uygun olmayan tedavi yöntemlerini uygulama biçiminde ortaya çıkan psikolojik bir sorunun varlığıdır (Starcevic ve Berle, 2013). Bu sorun sadece sağlık eğitimi almayan bireylerde görülmekle kalmayıp sağlık eğitimi alan ya da almakta olan bireylerde de önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin, yakın zamanda inceledikleri bazı hastalıklara ilişkin o hastalıkların kendilerinde olduğuna yönelik sağlıkla ilgili kaygı yaşamaları yaygın bir durumdur (Aulia, Marchira, Supriyanto ve Pratiti, 2020). Bu durum internet üzerinden sağlıkla ilgili bilgilerin araştırılması şeklinde de görülebilmektedir. İnternette sağlıkla ilgili bilgi arama sıklığı arttıkça siberkondria şiddeti de önemli ölçüde artmaktadır (Batı, Mandıracıoğlu, Govsa ve Çam, 2020).

Siberkondrianın prevalansı ülkelere göre farklılık göstermektedir. Büyük Britanya'daki erişkinlerle yapılan bir çalışmada internet aracılığıyla sağlık hakkında bilgi arama davranışı 2007'den 2016'ya kadar %18'den %51'e yükseldiği belirtilmektedir (Prescott, 2016). Ülkemizde üniversiteli öğrencilerle yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin %25'inin haftada en az bir kez internette sağlıkla ilgili bilgi aradıkları görülmüştür (Batı, Mandıracıoğlu, Govsa ve Çam, 2020). Ülkemizde yapılan bir başka çalışmada ise üniversite öğrencilerinin internette yazılan bilgilere göre kendisine tanı koyma, doktorun başladığı tedaviyi yarım bırakma ve doktora internet bilgisine göre ilaç yazması için zorlama davranışları gösterdiği tespit edilmiştir (Altındış, İnci, Aslan ve Altındış, 2018). Yine internette sağlıkla ilgili bilgi aramanın sağlık kaygısını artırdığı ve bu ilişkinin karşılıklı olduğu belirtilmektedir (Muse, Manus, Leung, Meghreblian ve Williams, 2012). Bu durumun internette sağlık bilgisi araması nedeniyle kişinin kendi sağlık durumuyla ilgili kaygı duyması olarak açıklanan siberkondriayı açıkladığı söylenebilir (Selvi, Sayın, Turan ve Kandeğer, 2018).

Bireylerin sağlıkla ilgili edindiği bilgileri ciddi bir hastalığın belirtisi şeklinde yanlış yorumlama eğilimine bağlı olarak psikiyatrik semptomlar ortaya çıkabilmektedir. Bu semptomlara örnek olarak; problemlerle internet kullanım sorunları (Kay ve Sağlam, 2021), belirsizliğe tahammülsüzlük (Duman, 2020), anksiyete, obsesif- kompulsif semptomlar (Doğan, Acar ve Baynal Doğan, 2021; Durak Batıgün, Gör, Kömürcü ve Ertürk, 2018; Fergus ve Russel, 2016; Özyıldız ve Alkan, 2022) ve depresyon (Elciyar ve Taşçı, 2017) gösterilebilir.

Psikiyatrik semptomlar ön planda olduğunda, bireylerde vücuduna aşırı şekilde odaklanma ve normal bedensel hisleri aşırı, zararlı ve çok rahatsız edici olarak algılama davranışları artabilmektedir (Köteles ve Witthöft, 2017). Bu doğrultuda sağlık kaygısı ile ilişkili olduğu gösterilen siberkondrianın ortaya çıkan psikiyatrik semptomlarla da ilişkili olduğu düşünülmektedir (Doğan, Acar, Baynal Doğan, 2021; Fergus ve Russell, 2016; Özyıldız ve Alkan, 2022; Wilcox vd., 2022; Yılmaz, Bahadır ve Erdoğan, 2021).

Bireyleri sağlık kaygısına karşı koruyucu bazı faktörler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları sağlık okuryazarlığı, psikolojik sağlamlık, eğitim seviyesi ve cinsiyettir. Bu konuda yapılan bir çalışmada ise psikolojik sağlamlığın kişilerin kaygı düzeyinin azalmasına sebep olduğu tespit edilmiştir (Xiao vd., 2020). Psikolojik sağlamlık seviyeleri daha yüksek olan kişilerin, karşılaştıkları çevresel sorunlar, ruhsal sorunlar, sahip oldukları hastalıklar ve genel olarak stresli yaşam olaylarına karşı başarılı bir şekilde mücadele edebildikleri ifade edilebilir (Artan, Atak, Karaman ve Cebeci, 2020). Sağlık çalışanları ile yapılan bir çalışmada psikiyatrik semptomlar ile psikolojik sağlamlık düzeyi ilişkili bulunmuştur. Çalışmada katılımcıların anksiyete, depresyon ve somatizasyon gibi psikiyatrik semptomlarının düşük düzeyde bulunması psikolojik sağlamlık düzeylerinin yüksek olmasıyla ilişkilendirilmiştir (Cevizci ve Müezzini, 2019). Yapılan başka bir çalışmada psikolojik sağlamlığın sağlık okuryazarlığı ve kaygı ilişkisinde aracı rolünün olduğu da gösterilmiştir (Xiao vd., 2020). Psikolojik sağlamlık düzeyi düşük olan bireylerin stresi yönetme becerilerinin gelişmediği düşünülmektedir (Öz ve Bahadır Yılmaz, 2009). Bu bireylerin sağlık nedeniyle yaşadıkları stresli durumların etkisiyle siberkondria davranışına yönelme olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Muse vd. 2012; Yılmaz, Bahadır ve Erdoğan, 2021).

Literatürde siberkondrianın psikiyatrik semptomlar, sağlık kaygısı ve psikolojik sağlamlıkla ayrı ayrı ilişkisini gösteren çalışmalar mevcut olsa da siberkondrianın psikiyatrik semptomlar, sağlık kaygısı ve psikolojik sağlamlıkla ilişkisini birlikte ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın evrenini oluşturan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu (SHMYO) öğrencileri eğitim sürecinde gerek teorik gerekse de hastanelerin çeşitli birimlerinde tam zamanlı uygulamalı olarak sağlıkla ilgili eğitim almaktadır. Öğrencilerin teorik ve uygulamalı olarak maruz kaldıkları sağlıkla ilgili bilgilerin ve hastane ortamında çeşitli hastalıklara şahitlik etmesinin sağlıkla ilgili kaygılarını arttırabileceği öngörülmektedir (Özdelikara, Alkan ve Mumcu, 2018). Bu gerekçeler doğrultusunda bu çalışmada SHMYO öğrencilerinde siberkondrianın, sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve psikolojik sağlamlık bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca yapılacak araştırmanın siberkondrianın klinik

belirtilerinin daha iyi tanınmasını sağlayarak bu öğrencilerin sosyal ve mesleki işlevselliğinin iyileştirilmesine katkı sağlayabileceği de düşünülmektedir.

Bu çalışmada genel amaç doğrultusunda test edilmesi planlanan model ve araştırma sorusu aşağıda verilmiştir:

• Psikolojik sağlamlığın, sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve siberkondria şiddeti arasındaki ilişkide aracılık etkisi var mıdır?

Şekil 1. Psikolojik sağlamlığın sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve siberkondria ilişkisinde aracı rolü

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden korelasyonel desende gerçekleştirilmiştir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Erkan Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016).

Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcıları İnönü üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda eğitim alan 550 üniversite öğrencisinden oluşması hedeflenmiştir* ancak istekli öğrenciler arasından uygun örnekleme tekniği ile 510 katılımcıya ulaşılabildiği. 23 öğrenci daha önce psikiyatrik bir tanı aldığını, 13 öğrenci psikoterapi aldığını 1 öğrenci psikiyatrik ilaç kullandığını ve 10 öğrenci de araştırmaya katılmayı kabul etmediğini belirtmesi ve 9 öğrenci de 18-25 yaş aralığında olmaması nedeni ile araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmaya dâhil edilen 454 katılımcının % 77.8'i kadın (n=353), %22.2'si erkektir (n=101). Katılımcıların yaş aralığı 18-25 arasında değişmekte olup, ortalaması 19.99 (± 1.30)'dir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların, cinsiyet, yaş ve öğrenim gördükleri bölüm bilgilerinin yanı sıra, kronik hastalık öyküsü, psikiyatrik tanı durumu, psikiyatrik ilaç kullanma durumuna ilişkin bilgilerin belirlenebilmesi amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

* Öğrenci sayısı G*power'da $\alpha=0.05$ hata payı, $1-\beta=0.80$ (power), $f^2=0.02$ etki büyüklüğü ve üç bağımsız değişken kriterlerine göre çoklu regresyon analizi için hesaplanarak 550 olarak bulunmuştur.

Siberkondria Şiddeti Ölçeği (SŞÖ-KF)

Katılımcıların Siberkondria şiddetini tespit edebilmek amacıyla Siberkondria Şiddeti Ölçeği (SŞÖ-KF) kullanılmıştır. Orijinalinde 43 madde olan, McElroy ve Shevlin (2014) tarafından geliştirilen ölçeğin 12 maddelik kısa formu, McElroy ve arkadaşları (2019) tarafından oluşturulmuştur. Kısa formunun Türkçe'ye uyarlaması ise Yam, Korkmaz ve Grifitz (2021) tarafından yapılmıştır. Ölçek, beşli Likert tipi bir ölçek olup alınan puan 0-60 arasında değişmektedir. Alınan yüksek puan siberkondria düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekte ters yönlü madde bulunmamaktadır. Faktör analizi sonuçlarına göre; aşırılık (1-3-6), sıkıntı (4-8-9), güvence (5-11-12) ve zorlantı (2-7-10) olmak üzere dört faktörlü bir yapıya sahip olan ölçek için madde faktör yükleri 0.48 ile 0.90 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam puanı için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .89 olarak bulunmuştur (Yam, Korkmaz ve Grifitz, 2021).

Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (KPSÖ)

Bu araştırmada, Smith ve arkadaşları (2008) tarafından geliştirilmiş olan Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, katılımcıların psikolojik sağlamlığını ölçebilmek amacıyla kullanılmıştır. Beşli Likert tipinde olan ölçek, altı maddelik bir öz bildirim aracıdır. Türkçe'ye uyarlaması ise Doğan (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçekte 2, 4 ve 6. maddeler tersten kodlanmaktadır. Yüksek puanlar yüksek psikolojik sağlamlık düzeyini ifade etmektedir. Tek faktörlü yapıyı destekleyen ölçeğin iç tutarlık güvenirlik katsayısı .83'tür. Geçerlik çalışması kapsamında benzer amaçlar için kullanılan ölçeklerle ilişkisi incelendiğinde, incelenen ölçeklerle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu gözlenmiştir (Doğan, 2015).

Kısa Semptom Envanteri (KSE)

Katılımcıların psikolojik semptomlarını değerlendirmek amacıyla Derogatis (1992) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Şahin ve Durak (1994) tarafından yapılmıştır. Ölçek, 53 maddeden oluşmakta olup depresyon, kaygı, olumsuz benlik, öfke/saldırganlık ve somatizasyon olmak üzere beş faktörlü yapıyı desteklemektedir. 0-4 arasında puanlanan beşli Likert tipi ölçekte yüksek puan, katılımcılarda gözlenen psikolojik semptomların yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin orijinalinde, alt boyutların iç tutarlılık katsayıları .75 ile .87 arasında değişmekte iken, Türkçe uyarlama çalışmasında yetişkin örneklemeden elde edilen iç tutarlık katsayıları alt boyutlar için .63 ile .86 arasında değişmektedir (Şahin ve Durak, 1994).

Sağlık Anksiyetesi Envanteri Kısa Form (SKE-KF)

Katılımcıların sağlık kaygısını değerlendirebilmek amacıyla Salkovskis, Rimes, Warwick ve Clark (2002) tarafından geliştirilen SKE-KF kullanılacaktır. Ölçek ilk olarak 64 maddelik olarak geliştirilse de 18 maddelik kısa formu oluşturulmuştur. İlk 14 maddelik kısım katılımcıların sağlıklarına yönelik duygu ve düşüncelerini sorgulayan çoktan seçmeli dört seçenekli yanıtlar içeren maddelerden oluşmaktadır. Diğer dört madde ise katılımcılardan kronik bir hastalığa sahip olduklarını varsaymaları halinde nasıl bir durum içinde olabileceklerine yönelik fikir yürütmelerini istemekte ve yine dört seçenekli yanıtlar içeren maddelerden oluşmaktadır. Türkçe uyarlaması, Aydemir ve arkadaşları (2013) tarafından yapılmıştır. Türkçe formunun Cronbach alfa değeri .92 iken test tekrar test güvenilirliği de .57 olarak bulunmuştur. Tüm ölçek için Cronbach alfa değeri .87'dir. Yapı geçerliği bedensel belirtilere aşırı duyarlık ve bedensel hastalıklarla kaygı boyutlarını içeren iki faktörlü yapıyı desteklemiştir (Aydemir vd., 2013).

İşlem

Bu çalışmanın amacı yardımcı sağlık hizmetleri konusunda eğitim alan üniversite öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın psikiyatrik semptomlar, sağlık kaygısı ve siberkondria ilişkisinde aracılık etkisinin incelenmesidir. Çalışma öncesinde Hasan Kalyoncu Üniversitesi Etik Kurulundan gerekli onay (21.10.2022 tarih ve E-97105791-050.01.01-24957 sayılı yazı) alınmıştır. Verilerin toplanması için de İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü'nden yine gerekli resmi izin (9.11.2022 tarih ve 245865 sayılı) de alınmıştır. Bu çalışmanın dışlama kriterleri psikiyatrik bir tanısının olması, psikiyatrik bir tedavi görmüş ya da görüyor olması olarak belirlenmiştir. Verilerin toplanması 2022 güz dönemi Kasım-Aralık ayları içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılara ilk etapta katılımcı bilgilendirme ve onam formu verilmiş, çalışma hakkında bilgilendirip çalışmaya katılmaya onamları alındıktan sonra, Kişisel Bilgi Formu, SŞÖ-KF, KPSÖ, SKE-KF ve KSE den oluşan öz bildirim ölçekleri uygulanmıştır. Uygulama yaklaşık olarak 10 dakika sürmüştür.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırma bulgularına ilişkin verilerin analizi SPSS 22 ve AMOS 16 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Demografik verilere ilişkin bilgileri elde ederken betimleyici istatistikler kullanılmıştır. Yol analizi gerçekleştirebilmek için yapısal eşitlik modeli kurulmuştur. Her bir değişken için ayrı ayrı gerekli varsayımların sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilmiş, normal dağılım bilgisi çarpıklık ve basıklık katsayıları ile incelenmiştir. N

(454)>300 olması sebebi ile çarpıklık için mutlak değerinin ikinin, basıklık içinse mutlak değerinin yedinin altında olması nedeniyle dağılım normal olarak kabul edilmiştir (Kim, 2013). Psikolojik sağlamlığın sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve siberkondria ilişkisinde aracılık rolünü inceleyebilmek için yapısal eşitlik modellemesine (YEM) bağlı olarak yol analizi kullanılmıştır. Sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar, siberkondria ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki de Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir.

BULGULAR

Modelde yer alan değişkenler arasındaki ilişki Tablo 1’de gösterilmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde; sağlık kaygısının psikiyatrik semptomlar ($r=.53$) ve siberkondria ($r=.44$) ile aynı zamanda psikiyatrik semptomların da siberkondria ile ($r=.40$) arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Psikolojik sağlamlığın ise sağlık kaygısı ($r=-.37$) ve psikiyatrik semptomlar ($r=-.48$) ile orta düzeyde, siberkondria ile arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki ($r=-.19$) olduğu görülmektedir.

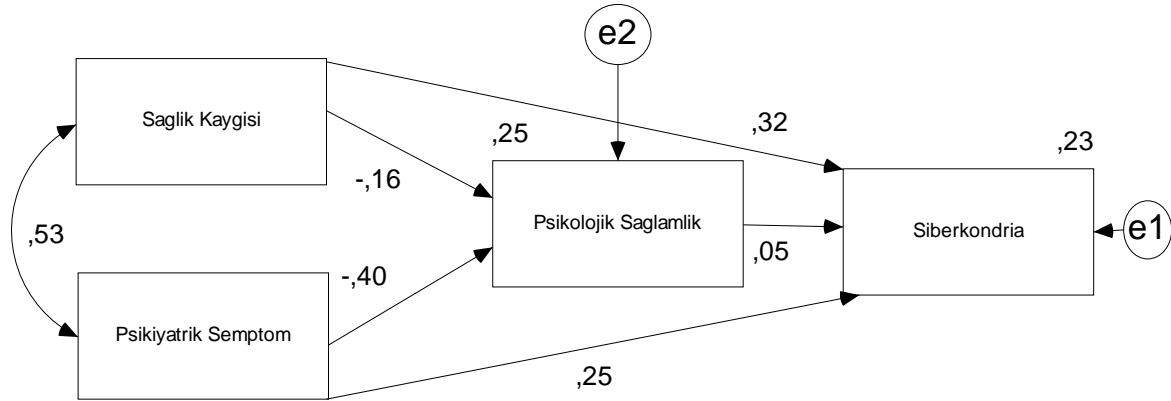
Tablo 1. Değişkenler Arasındaki Korelasyon

	Ort.	SS	1	2	3
1.Sağlık kaygısı	13.97	7.05			
2.Psikiyatrik semptomlar	60.85	35.93	.53**		
3.Psikolojik sağlamlık	19.07	5.11	-.37**	-.48**	
4.Siberkondria	26.37	8.53	.44**	.40**	-.19**

Not: n=454, M= Ortalama, SS=Standart Sapma, * $p<0.05$; ** $p<0.01$; *** $p<0.001$

Sağlık Kaygısı, Psikiyatrik Semptomlar Ve Psikolojik Sağlamlık Değişkenlerine Göre Siberkondrianın Yordanmasına İlişkin Yol Analizi Sonuçları

Sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve psikolojik sağlamlık değişkenlerine göre siberkondria puanının anlamlı bir şekilde yordanıp yordanmadığını incelemek amacıyla yapısal eşitlik modellemesi (YEM)’e bağlı olarak yol analizi kullanılmıştır. Bu analiz için ilk olarak bilimsel veriler doğrultusunda değişkenler arasındaki beklenen ilişki örüntüleri belirlenerek Model A (Bkz. Şekil 1) oluşturulmuştur, devamında modelin uyum iyiliği değerleri incelenmiş, tahmini modelin gözlemlenen verilerle uyum gösterip göstermediği değerlendirilmiştir. Model A’nın (Bkz. Şekil 1) uyum indeksleri $\chi^2 /sd=0$, NFI (Normed Fit Index)=1.00 ve CFI (Comparative Fit Index)=1.00 olarak tespit edilmiştir. Model A’nın uyum indekslerinin kabul edilen düzeylerini karşıladığı, mükemmel uyum gösterdiği söylenebilir (Marsh, Balla ve Mcdonald, 1988).

Şekil 2. Psikolojik Sağlamlığın Sağlık Kaygısı, Psikiyatrik Semptomlar Ve Siberkondria İlişkisinde Aracı Rolü
Not: Değişkenlerin birbirleri üzerindeki etkisi için standardize edilmiş regresyon katsayıları kullanılmıştır.
***= $p < 0.01$.

Tablo 2. Model A için standardize Olmamış Ve Standardize Regresyon Katsayıları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	B	SH	β	p
Sağlık kaygısı	--> Psikolojik sağlamlık	-.114	.035	-.158	.001
Psikiyatrik semptom	--> Psikolojik sağlamlık	-.057	.007	-.399	***
Psikolojik sağlamlık	--> Siberkondria	.083	.080	.050	.297
Psikiyatrik semptom	--> Siberkondria	.060	.012	.251	***
Sağlık kaygısı	--> Siberkondria	.390	.060	.322	***

*** $p < 0.001$. B=Standardize olmamış regresyon katsayısı, β =Standardize olmuş regresyon katsayısı

Tablo 2’de sağlık kaygısının psikolojik sağlamlık üzerindeki etkileri incelendiğinde, sağlık kaygısındaki 1 puanlık artış, psikolojik sağlamlık üzerinde .11 puanlık bir düşüşe sebep olmaktadır ($\beta = -.16$, $p = .001$). Psikiyatrik semptomlardaki 1 puanlık artış, psikolojik sağlamlık üzerinde .06 puanlık bir düşüşe sebep olmaktadır ($\beta = -.40$, $p = .001$). Psikiyatrik semptomlardaki bir puanlık artış siberkondria üzerinde .06 puanlık bir artışa ($\beta = -.25$, $p < .001$) sebep olmaktadır. Sağlık kaygısı üzerindeki bir puanlık artış ise siberkondria üzerinde .39 puanlık bir artışa ($\beta = .32$, $p < .001$) sebep olmaktadır. Bu sonuçlara göre psikolojik sağlamlığın siberkondrianın psikiyatrik semptomlar ve sağlık kaygısı ile olan ilişkisinde aracılık rolünün olmadığı söylenebilir ($p > .05$).

TARTIŞMA

Bu çalışmada sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve siberkondria arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Öncelikle değişkenler arasındaki ilişkiyi görebilmek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonucunda sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve siberkondria arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ancak literatürde bu değişkenleri birlikte ele alan mevcut bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Değişkenlerin ayrı ayrı ilişkilerini ele alan çalışmalar ise bulgularımızı

destekler nitelikte olup sağlık kaygısı ve siberkondria arasındaki ilişkinin (Fergus, 2015; McMullana, Berleb, Arnáezd ve Starcevice, 2019; Selvi vd., 2018) ve sağlık kaygısı ile psikiyatrik semptomlar arasındaki ilişkinin anlamlı ve pozitif yönlü olduğunu göstermektedir (Deacon ve Abramowitz, 2008; Noh ve Park, 2022). Sağlık kaygısı, siberkondria ve psikiyatrik semptomların ilişkili bulunması bireylerin internette sağlıkla ilgili bilgi arama davranışı sonrası edindiği bilgileri yanlış yorumlamaları ve buna bağlı olarak da sağlık durumlarıyla ilgili kaygı duymalarıyla açıklanabilir. Yapılan bir çalışmada psikiyatrik semptomların ciddiyetinin artan siberkondria düzeyini öngördüğü ve sağlık kaygısının bu ilişkiye kısmen aracılık ettiği gösterilmiştir (Santoro vd., 2022). Bu nedenle sağlık kaygısını azaltmaya yönelik müdahalelerin siberkondria riskini azaltmada rol oynayabileceği düşünülmüştür. Yine sağlık kaygısıyla ilişkili olduğu gözlenen psikiyatrik semptomların, siberkondria ile arasındaki ilişkinin de anlamlı ve pozitif yönde olduğu bulgusu da literatürde desteklenmektedir (Zheng vd., 2021).

Psikolojik sağlamlığın ise sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve siberkondria ile aralarında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde bu sonuçları destekler nitelikte çalışmalar olduğu görülmüştür. Örneğin; Ran ve diğerlerinin (2020) çalışmalarında depresyon, anksiyete ve somatizasyon gibi psikiyatrik semptomlar ile psikolojik sağlamlık arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğu gösterilmiştir. Bir başka çalışmada da psikolojik sağlamlığın psikiyatrik semptomlarla aralarında anlamlı bir ilişki olduğu gösterilmiştir (Lau, 2022). Bununla ilgili olarak literatür incelendiğinde tıp öğrencilerinin genellikle depresyon ve anksiyete gibi ruhsal sorunlar yaşadıkları ve bununda psikolojik sağlamlık düzeyleriyle ilişkili olabileceği düşünülmüştür (Ramadianto, Kusumadewi, Agiananda ve Raharjanti, 2022). Psikolojik sağlamlığın artmasıyla sağlık kaygısının ve internetten hastalıkla ilgili bilgi arama davranışının azaldığı da yine gözlenmiştir (Philippou vd., 2022; Xiao vd., 2020). Bu sonuçların psikolojik sağlamlığın sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve siberkondria ile negatif ve anlamlı bir ilişkisinin olduğu bulgusunu da destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Psikolojik sağlamlığın, psikiyatrik semptomların ve sağlık kaygısının siberkondria üzerindeki etkisine bakıldığında sağlık kaygısının ve psikiyatrik semptomların siberkondria üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmekle birlikte psikolojik sağlamlığın anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Ayrıca psikolojik sağlamlığın sağlık kaygısı ve psikiyatrik semptomların siberkondria üzerindeki etkisinde aracılık rolünün olmadığı da görülmektedir. Bu bulgu beklenmeyen bir sonuç olmakla birlikte psikiyatrik semptomların psikolojik sağlamlıkla ilişkili olduğu bulgusu da göz önüne alındığında çalışmaya dâhil edilen kişilerin tamamının

psikiyatrik tanı almamış olmasının bu sonucu etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca katılımcıların tamamının sağlık alanında eğitim gören kişilerden oluşması, sağlıkla ilgili konularda nasıl yaklaşacakları hususunda bilgi sahibi olmaları (Çavuşoğlu ve Kaya, 2022), aynı zamanda hastane ortamında hastalıklara ve hastalara şahitlik ettikçe baş etme becerilerinin ve psikolojik sağlamlıklarının etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir. Bu durumun da psikolojik sağlamlığın aracılık etkisini etkilemiş olabileceği söylenebilir. Sonraki çalışmalarda benzer çalışmanın psikiyatrik tanı almış klinik örneklerde tekrarlanmasının aracılık etkisini değerlendirmeye katkı sunabileceği beklenilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve siberkondria arasındaki ilişkide psikolojik sağlamlığın aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- Sağlık kaygısı ve siberkondria arasındaki ilişkinin ve sağlık kaygısı ile psikiyatrik semptomlar arasındaki ilişkinin anlamlı ve pozitif yönlü olduğu görülmüştür.
- Sağlık kaygısıyla ilişkili olduğu gözlenen psikiyatrik semptomların, siberkondria ile arasındaki ilişkinin de anlamlı ve pozitif yönde olduğu bulunmuştur.
- Psikolojik sağlamlığın sağlık kaygısı, psikiyatrik semptomlar ve siberkondria ile aralarında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.
- Psikolojik sağlamlığın, psikiyatrik semptomların ve sağlık kaygısının siberkondria üzerindeki etkisine bakıldığında sağlık kaygısının ve psikiyatrik semptomların siberkondria üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmekle birlikte psikolojik sağlamlığın anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Ayrıca psikolojik sağlamlığın sağlık kaygısı ve psikiyatrik semptomların siberkondria üzerindeki etkisinde aracılık rolünün olmadığı da ortaya konulmuştur.

Bu çalışmanın sonuçları değerlendirilirken farklı sınırlılıklar olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Çalışmada kendini değerlendirmeye dayalı formlar kullanıldığından, elde edilen sonuçların kendini tanıma ve ifade etme becerilerinden etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada elde edilen bazı bulgular literatürde yeterli bilgiye ulaşılamamış olmasından dolayı yeterli düzeyde tartışılamamıştır. Bu sebeple, çalışmamızda kullanılan değişkenleri içeren başka araştırmaların da yapılması, sonuçlar hakkında daha net çıkarımlar yapabilmemize yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Altındış S, İnci M. B, Aslan, F. G. ve Altındış, M. (2018) Üniversite çalışanlarında siberkondria düzeyleri ve ilişkili faktörlerin incelenmesi. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8, 359-370.
- Artan, T., Atak, I., Karaman, M. ve Cebeci, F. (2020). Koronavirüs (COVID-19) salgınında sosyodemografik özellikler, psikolojik sağlık ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. *Turkish Studies*, 15(6), 79-94.
- Aulia, A., Marchira, C. R., Supriyanto, I. ve Pratiti, B. (2020). Cyberchondria in first year medical students of Yogyakarta. *Journal of Consumer Health on the Internet*, 24(1), 1-9.
- Aydemir, Ö., Kırkpınar, İ., Satı, T. Uykur, B. ve Cengisiz, C. (2013). Reliability and validity of the Turkish version of the health anxiety inventory. *Archives of Neuropsychiatry*, 50, 325- 331.
- Batıgün A. D., Gör, N, Kömürcü, B. ve Ertürk İ.Ş. (2018). Cyberchondria Scale (CS): Development, validity and reliability study. *Düşünen Adam*, 31, 148-162.
- Batı A. H, Mandıracıoğlu A, Govsa, F. ve Çam, O. (2018). Health anxiety and cyberchondria among Ege University health science students. *Nurse Educ Today*, 71, 169-173.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). Korelasyonel araştırmalar. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 22, 184-189.
- Cevizci, O. ve Müezzın, E. (2019). Sağlık çalışanlarında psikolojik belirtilerin ve psikolojik dayanıklılığın incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 1(3), 166-172.
- Çavuşoğlu, B. C. ve Kaya, Y. (2022). Koronavirüs (COVID-19) Pandemisinde sağlık çalışanlarının kaygı düzeyleri, baş etme becerileri ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişki. *YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(2), 160-176.
- Deacon, B. ve Abramowitz, J. S. (2008). Is hypochondriasis related to obsessive-compulsive disorder, panic disorder, or both? An empirical evaluation. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 22(2), 115-127.
- Derogotis, L. R. (1992). The Brief Symptom Inventory (BSI); Administration scoring and procedures manual-II. II. *New York: Clinical Psychometric Research Inc.*
- Doğan, S., Fusun, A. ve Doğan, T. (2021). İnternet bağımlılığı ve sağlık anksiyetesinin siberkondria davranışları üzerine etkisi. *Erciyes Akademi*, 35(1), 281-298.
- Doğan, T. (2015). Kısa psikolojik sağlamlık ölçeğinin Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102.
- Duman, N. (2020). Üniversite öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük. *The Journal of Social Science*, 4(8), 426-437.
- Elciyar, K. ve Taşçı, D. (2017). Siberkondri Ciddiyet Ölçeği'nin Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi öğrencilerine uygulanması. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 57-70.
- Fergus, T. A. (2015). Anxiety sensitivity and intolerance of uncertainty as potential risk factors for cyberchondria: A replication and extension examining dimensions of each construct. *Journal of affective disorders*, 184, 305-309.
- Fergus, T. A. ve Russell, L. H. (2016). Does Cyberchondria overlap with health anxiety and obsessive-compulsive symptoms? an examination of latent structure and scale interrelations. *Journal of Anxiety Disorders*, 38, 88-94.
- Kay, M. A. ve Sağlam, M. (2021). Covid-19 salgını sürecinin ailede ebeveyn tutumları ile çocuklarda duygusal ve davranışsal durumlar açısından değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 9(3), 1115-1130.
- Kim, H. Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative dentistry & endodontics*, 38(1), 52-54.

- Köteles, F. ve Witthöft, M. (2017). Somatosensory amplification - An old construct from a new perspective. *Journal of Psychosomatic Research* 101, 1- 9.
- Lau, W. K. (2022). The role of resilience in depression and anxiety symptoms: A three-wave cross-lagged study. *Stress and Health*. 38, 804–812.
- Marsh, H. W., Balla, J. R. ve McDonald, R. P. (1988). Goodness-of-fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological bulletin*, 103(3), 391-410.
- McElroy, E. ve Shevlin, M. (2014). The development and initial validation of the cyberchondria severity scale (CSS). *Journal of anxiety disorders*, 28(2), 259-265.
- McElroy, E., Kearney, M., Touhey, J., Evans, J., Cooke, Y. ve Shevlin, M. (2019). The CSS-12: Development and validation of a short-form version of the cyberchondria severity scale. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 22(5), 330–335.
- McMullan, R. D., Berle, D., Arnáez, S. ve Starcevic, V. (2019). The relationships between health anxiety, online health information seeking, and cyberchondria: Systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 245, 270-278.
- Muse, K., McManus, F., Leung, C., Meghreblian, B. ve Williams, J. M. G. (2012). Cyberchondriasis: fact or fiction? A preliminary examination of the relationship between health anxiety and searching for health information on the Internet. *Journal of Anxiety Disorders*, 26(1), 189-196.
- Noh, D. ve Park, S. (2022). Mediating effects of social support and resilience on the association between covid-19-related stress and mental health in korean young adults. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(11), 1-15.
- Öz, F. ve Yılmaz, E. B. (2009). Ruh sağlığının korunmasında önemli bir kavram: Psikolojik sağlamlık. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 16(3), 82-89.
- Özdelikara, A., Alkan, S. A. ve Mumcu, N. (2018). Hemşirelik öğrencilerinde sağlık algısı, sağlık anksiyetesi ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 14(3), 275-282.
- Özyıldız, K. H. ve Alkan, A. (2022). Akademisyenlerin sağlık anksiyeteleri ile siberkondria düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(33), 309-324.
- Philippou, A., Sehgal, P., Ungaro, R. C., Wang, K., Bagiella, E., Dubinsky, M. C. ve Keefer, L. (2022). High levels of psychological resilience are associated with decreased anxiety in inflammatory bowel disease. *Inflammatory Bowel Diseases*, 28(6), 888-894.
- Prescott C (2016) Internet Access-Households and Individuals, Great Britain: 2016. Newport, Wales, Office for National Statistics
- Ramadianto, A. S., Kusumadewi, I., Agiananda, F. ve Raharjanti, N. W. (2022). Symptoms of depression and anxiety in Indonesian medical students: association with coping strategy and resilience. *BMC psychiatry*, 22(1), 1-11.
- Ran, L., Wang, W., Ai, M., Kong, Y., Chen, J. ve Kuang, L. (2020). Psychological resilience, depression, anxiety, and somatization symptoms in response to COVID-19: A study of the general population in China at the peak of its epidemic. *Social Science & Medicine*, 262, 1-6.
- Santoro, G., Starcevic, V., Scalone, A., Cavallo, J., Musetti, A. ve Schimmenti, A. (2022). The doctor is in (ternet): The mediating role of health anxiety in the relationship between somatic symptoms and cyberchondria. *Journal of Personalized Medicine*, 12(9), 1-10.
- Salkovskis, P. M., Rimes, K. A., Warwick, H. M. C. ve Clark, D. (2002). The health anxiety inventory: development and validation of scales for the measurement of health anxiety and hypochondriasis. *Psychological Medicine*, 32(5), 843-853.

-
- Selvi, Y., Turan, S. G., Sayin, A. A., Boysan, M. ve Kandeger, A. (2018). The cyberchondria severity scale (css): validity and reliability study of the Turkish version. *Sleep and Hypnosis (Online)*, 20(4), 241-246.
- Smith, B. W., Dalen, J., Wiggins, K., Tooley, E., Christopher, P. ve Jennifer Bernard, J. (2008). The brief resilience scale: Assessing the ability to bounce back. *International Journal of Behavioral Medicine*, 15, 194-200.
- Starcevic, V. ve Berle, D. (2013) Cyberchondria: Towards a better understanding of excessive health-related internet use. *Expert Review of Neurotherapeutics*, 13, 205-213.
- Şahin, N. H. ve Durak, A. (1994). Kısa semptom envanteri (brief symptom inventory-bsı): Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44-56.
- Ünal, R. ve Taylan, A. (2017). Sağlık iletişiminde yalan haber-yanlış enformasyon sorunu ve doğrulama platformları. *Atatürk İletişim Dergisi*, (14), 81-100.
- Wilcox, S., Huzo, O., Minhas, A., Walters, N., Adada, J. E., Pennington, M., ...Zeine, R. (2022). The impact of medical or health-related internet searches on patient compliance: The dr. net study. In *Handbook of Research on Cyberchondria, Health Literacy, and the Role of Media in Society's Perception of Medical Information*, 72-97.
- Xiao, X., Xiao, J., Yao, J., Chen, Y., Saligan, L., Reynolds, N. R. ve Wang, H. (2020). The role of resilience and gender in relation to infectious-disease-specific health literacy and anxiety during the covid-19 pandemic. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 16, 3011-3021.
- Yam, F. C., Korkmaz, O. ve Griffiths, M. D. (2021). The association between fear of Covid-19 and smartphone addiction among individuals: the mediating and moderating role of cyberchondria severity. *Current Psychology*, 1-14.
- Yılmaz, Y., Bahadır, E. ve Erdoğan, A. (2021). Siberkondria, anksiyete duyarlılığı, bedensel duyumları abartma ve belirsizliğe tahammül-süzlük arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 24(4), 450-458.
- Zheng, H., Kim, H. K., Sin, S. C. J. ve Theng, Y. L. (2021). A theoretical model of cyberchondria development: Antecedents and intermediate processes. *Telematics and Informatics*, 63, 3-41.